

در سومین دور از نشست سه جانبه
 کلیسای لوتری آلمان، کلیسای انگلیکن
 بریتانیا و موسسه گفت و گوی ادیان
 ایران مطرح شد:

فضیلت گفت و گو با اقلیت

سومین دور از نشست سه جانبه "جامعه سازی از راه گفت و گو" طی روزهای یکم تا سوم خرداد (۲۱-۲۴ ماه می ۲۰۰۶) با حضور نمایندگانی از سه نهاد فعال در عرصه گفت و گوی میان ادیان (کلیسای لوتری آلمان - کلیسای انگلیکن انگلیس - موسسه گفت و گوی ادیان ایران) در کشور آلمان برگزار شد. این سلسله نشست ها طی ریزنی های این سه نهاد طراحی شده و تاکنون سه جلسه از آنها برگزار شده است. نشست اول به میزبانی کلیسای انگلیکن بریتانیا در لندن (مهرماه ۸۴) و نشست دوم با میهمانداری موسسه گفت و گوی ادیان در تهران (۳۰ دی - ۲۰ بهمن ۸۴) تشکیل شد. سومین جلسه با میزبانی و میهمانداری کلیسای لوتری آلمان در شهر برلین به سرانجام رسید. بنا به توافق، هریک از گروه ها متشکل از هفت نماینده هستند که سه تن از اعضای هر گروه را افرادی از ادیان اقلیت آن کشور تشکیل می دهند. ریاست گروه آلمانی با دکتر رالف کویه، ریاست گروه انگلیسی با دکتر مایکل ایگریو و ریاست گروه ایرانی با حجت الاسلام و المسلمین سید محمدعلی بطحی بود. سایر اعضای گروه ایرانی عبارت بودند از خانم فهیمه موسوی نژاد (مدیر مؤسسه گفت و گوی ادیان)، دکتر شهرام بازوی (عضو هیات علمی مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران)، دکتر لئون دویدیان (نماینده سابق ازمنه در مجلس شورای اسلامی ایران) و دکتر سید حسن اسلامی (عضو هیات علمی مؤسسه ادیان و مذاهب).

جلسات این هم اندیشی درسه محل دفتر رسمی کلیسای انجیلی آلمان (EKD)، ساختمان جلسات کلیسای انجیلی آلمان و دانشگاه هوم بولت به تناسب موضوع هر جلسه تشکیل می شد. نخستین نشست این همایش در بامداد دوشنبه اول خرداد (۲۲ ماه می) در منطقه وانزی برلین با تلاوت آیاتی از قرآن کریم و کتاب مقدس آغاز شد. در هر جلسه ابتدا سه نفر (از آلمان، انگلستان و ایران) سخنرانی می کرد و آنگاه حاضران به پرسش و پاسخ می پرداختند. تمام جلسات به زبان انگلیسی بود و در هر جلسه ای یک نفر ریاست آن را به عهده می گرفت. در جلسه اول، دو گزارش درباره وضع

مسلمانان در آلمان از سوی خانم مارگارت بوکارت و خانم حمیده محقق (مسلمان شیعه فعال در امور دینی و ساکن آلمان و عضو هیات آلمانی) ارائه شد و حجت الاسلام ابطحی به عنوان رئیس هیات ایرانی سخنرانی ایراد کرد. خانم دکتر محقق که موضوع حضور مسلمانان و روابط با مسیحیان در آلمان از نگاه یک مسلمان را برای سخنرانی برگزیده بود در سخنان خود گفت: ارتباط مسلمانان و مسیحیان در آلمان عمدتاً محدود به عرصه هنر و ادبیات بوده است. البته به سال ۱۷۳۲ برخی از سربازان ترک اولین مرکز اسلامی را در آلمان و در شهر پتدام تشکیل دادند. با مهاجرت مسلمانان ترک به آلمان، آرام آرام ترکیب جمعیتی این کشور به لحاظ دینی دستخوش تحول شد. بروز این تحول، شکافی در روابط آلمانی ها با خارجی ها ایجاد کرد که اکنون هم این شکاف تشدید شده و در مواردی به خصوص منجر می شود. "دکتر محقق در ادامه افزود: من گفت و گوی مسیحیان و مسلمانان را به دو بخش تقسیم می کنم: الف) گفت و گوی دینی: در این نوع گفت و گو البته عنصر زبان اهمیت فراوانی دارد چرا که ایمان، امری تجربی است و طی تفسیر این تجربه در زبان رخ می دهد و لذا زبان، یک سد بزرگ در عدم تفاهم میان دینداران است.

ب) گفت و گوی جامعه شناختی: امروز ضرورت گفت و گویی از این جنس، کاملاً احساس می شود و باید آن را توسعه داد. در این نوع گفت و گوست که باید به شواهد عینی و اجتماعی توجه کرد و به تصویر تحریف شده از اسلام که محل گفت و گوست نظر داشت. مسلمانان جامعه آلمان، اغلب نامتجانس هستند و جلوه های گوناگونی دارند. در آلمان، اسلام به عنوان یک دین خارجی مورد بررسی قرار می گیرد که در برابر مسیحیت است. اما امروز به نظر می رسد نوعی هشیاری و وجدان نسبت به کلیه مذاهب از جمله اسلام به وجود آمده است. با اینهمه هنوز هم نوعی عدم اعتماد به مسلمانان میان آلمانی ها به چشم می خورد. متأسفانه برخی سیاستمداران آلمانی هم به این روند دامن می زنند اما بی گمان، با گسترش دامنه گفت و گو می توان

به ارتباط میان مسلمانان و مسیحیان آلمان دامن زد.

خانم باربارا انگل که تحت عنوان نگاه مسیحی به گفت و گوی دینی سخنرانی می کرد در اظهارات خود گفت: "۲/۵ درصد از جمعیت آلمان را مسلمانان تشکیل می دهند. اما به رغم این میزان، مسلمانان نقش تقریباً ناچیزی در سیاست ها و تصمیم گیریهای آلمان دارند. در میان آلمانی ها بحث گفت و گوی ادیان متاسفانه فقط مواقعی مطرح می شود که بحث مهاجرت پیش می آید. با اینهمه مسلمانان آلمان، نهادهای و مراکز متعددی برای خود دارند. اسلام آلمانی ها دو ویژگی دارد اول اینکه عمدتاً سنی است و دوم اینکه عمدتاً ترک تبار هستند. طی نظر سنجی هایی که صورت گرفته است، ۵۷ درصد از مسلمانان آلمان گفته اند که در محل کار خود با تبعیض مواجهند. ۴۶ درصد نیز اعتقاد دارند که در پیدا نکردن شغل دلخواه، مذهب اسلام تعیین کننده است. طبق تحقیقات ما در فاصله سال های ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۳ شکاف عمیقی میان آلمان ها از حیث آموزش و امکانات اجتماعی به وجود آمده است و مهاجرین مسلمان از تبعیض رنج می برند. این درحالی است که ۴۲ درصد از مردم آلمان مذهب را خطرناک می دانند. بیش از ۳۰ درصد معتقدند که اسلام بسیار خطرناک و غیردموکرات است. اکثر رسانه ها اسلام را با ترور و خشونت مرتبط می بینند و زنان را قربانیان اصلی اسلام به شمار می آورند." انگل در پایان سخنانش به راهکارهای عملی و اجرایی اشاره کرد که از سوی برخی دولت‌مردان و نهادهای تجویز می شود تا روابط میان آلمانی ها و مهاجران مسلمان بهبود یابد.

ابتکار جالب این همایش آن بود که هر موضوع را از سه منظر مورد بررسی قرار می داد: از نگاه مسیحیان، از نگاه مسلمانان، از نگاه حکومتی. به این اعتبار نمایندگانی از نهادهای حاکمیتی آلمان در اجلاس حضور داشتند. بر همین اساس خانم دکتر گابریل لنینا گوتللی (فارغ التحصیل مطالعات اسلامی و متخصص امپراتوری عثمانی) به نمایندگی از وزارت کشور آلمان به موضوع گفت و گوی ادیان در این کشور پرداخت. وی اظهار داشت: "تضمین آزادی مذهب یکی از اصول اساسی قوانین آلمان است که تبعیض دینی ر نفی می کند. علاوه بر این معاهدات و دستورالعمل هایی وجود دارد که نهادهای دولتی را ملزم به ارتباط با نهادهای دینی می کند. البته قبول دارم که این قوانین در برخی موارد اجرا نمی شود اما به هر تقدیر بین دولت و نهادهای دینی ارتباطی براساس متون قانونی و حقوقی وجود دارد. این ارتباطات، البته متجر به اعمال محدودیت برای این نهادها نخواهد شد. از سوی دیگر گفت و گو میان ادیان در آلمان سابقه ای ۳۰ ساله دارد ما با تشکیل شورای هماهنگی ادیان در سال ۲۰۰۳ باب جدیدی در همکاری میان ادیان گشوده شد. هدف از تشکیل این شورا، درک همه گروههای دینی و کمک به همزیستی مسالمت آمیز میان آنهاست. متاسفانه این شورا بعضاً برای گفت

و گو با مسلمانان دچار مشکلاتی شده است اما سعی دولت بر آن است تا با ایجاد اعتماد متقابل، شورای هماهنگی ادیان را به نهادی فعال و موثر تبدیل کند. حتی آنگلامرکل صدراعظم آلمان هم در نوامبر سال گذشته بر ضرورت مضاعف گفت و گو با اسلام به خاطر حساسیت آن، تأکید کرد."

در جلسات بعد از ظهر روز اول، ابتدا خانم بتول شریف (مسلمان شیعه و عضو هیات انگلیسی) درخصوص خیر عمومی و مقوله گفت و گو سخنرانی کردو پس از آن دکتر رالف کوبه (رئیس هیات آلمانی) به ایراد

سخن پرداخت. وی به وجود تفاوت‌هایی میان سنت دینی و سنت کشورها اشاره کرد و این سوال را درمیان آورد که درصورت تعارض میان این دو سنت چه باید کرد. کوبه به امکان تحول در شکل سنت‌ها اشاره کرد و تجربه مسیحیت را در این مورد برشمرد. از برنامه های جالب توجه این همایش سخنرانی خانم هیبرون تمپل بود که مشاور و نماینده صدراعظم آلمان در عرصه گفت و گوی ادیان است. وی ضمناً مسئول برنامه ریزی و تدوین سخنرانی های صدراعظم نیز می باشد. تمپل با بیان اینکه درخصوص روابط کلیسا با اسلام، جلسات منظمی با صدراعظم دارد اظهار داشت: "در دوره ای از قرن بیستم، در آلمان فقط به یک مذهب و کلیسا توجه می شد ما در حال حاضر این ذهنیت همه گیر شده است که کلیساهای پروتستان، ارتدوکس و کاتولیک به همه سایر ادیان و مذاهب باید مورد توجه قرار گیرند. تنوع جمعیتی و فرهنگی یک واقعیت اساسی

در آلمان است و ما هنوز در مسیر فرایند یادگیری هستیم و باید بیاموزیم که چگونه با این جامعه متنوع برخورد کنیم. از یازده سپتامبر به این سو، درک مردم آلمان از مقوله مذهب تغییرات زیادی کرده است و ما فکر می کنیم یکی از دلایل آن، افزایش مهاجرت به آلمان است. ما به عنوان حاکمیت سعی داریم تصویر نامناسبی که از مهاجرین ایجاد شده است تصحیح کنیم. در این راستا هم سعی می کنیم جلسات متعددی با حضور کارشناسان مختلف برگزار نماییم و هم روابط خود را با رسانه ها تقویت کنیم."

هانس کنوتکه از دیارتمان گفت و گو با جهان اسلام وابسته به وزارت امور خارجه آلمان، سخنران بعدی این همایش بود که درخصوص گفت و گوی میان ادیان سخن گفت. وی اظهار داشت: تعامل بین فرهنگ ما امری ضروری است. ما می دانیم که اسلام به فرهنگ اروپا کمک بزرگی کرده است. ما در اروپا به این مسأله توجه داریم. سعی ما بر این است که همه بخش های جامعه را در امر گفت و گو دخیل کنیم. متاسفانه در جهان اسلام به کسانی برمی خوریم که هیچ اعتقادی به غرب ندارند. ما می کوشیم این ذهنیت ها را تعدیل نموده و راه را برای گفت و گو آماده سازیم. کمیسیون گفت و گو با جهان اسلام در وزارت خارجه می کوشد جلساتی درخصوص تسامح ترتیب دهد. باید توجه داشت که این اقدامات، دیر به بار می نشیند و نیازمند صبر و بردباری است. تاکنون ۲۶ مرکز گفت و گو دایر کرده ایم و در پی آن هستیم که به همه بقولاًتیم جهان اسلام، جهانی بس متنوع است و تروریسم فقط یکی از اشکال اسلام است که البته در اقلیت است."

حجت الاسلام والمسلمین محمد علی اربطی در سخنرانی خود به سه موضوع اساسی اشاره کرد. وی که رئیس مؤسسه گفت و گوی ادیان و سرپرست هیات ایرانی بود اظهار داشت: "ما در جهان غرب با تغییر در ترکیب جمعیتی مواجه هستیم. بافت اعتقادی جامعه اروپا به واسطه مهاجرت مسلمانان، در حال تحول است. بر همین اساس به نظر می رسد به جای آنکه متولیان رسمی نهادهای دین، عنان گفت و گو میان ادیان را به دست بگیرند بهتر است متفکران آزاد و مستقل، سردمدار این گفت و گو باشند. حتی تجربه ایجاد جلساتی با امامان جماعت مساجد اروپا هم به نظر می رسد که با بن بست مواجه شده است. بنابراین شایسته تراست که با متفکران دینی، گفت و گو صورت گیرد. نکته دیگر اینکه روح ادیان، صلح طلب و مسالمت جوست. اما از سوی دیگر خشونت دینی هم یک واقعیت غیرقابل انکار است با این حال به نظر می رسد، اکثریت خاموش دینداران با خشونت طلبان موافق نیستند. درواقع صدای بلندتر خشونت طلبان دلیل بر آن نیست که ایشان، اصلی ترین گرایش دینی باشد. لذا باید اکثریت خاموش دینی را شناخت و رای و نظر و صدای آنها را مورد توجه قرار داد و حتی به تقویت صدای آنان کمک کرد. سومین نکته این است که با دقت در مناقشات دینی، مشخص می شود که این مناقشات، فقط جلوه و ظاهر دینی دارند اما ریشه آنها واقعا سیاسی است. مثلاً اصلی ترین مشکل خاورمیانه، فلسطین است. راه حل آن هم در عرصه سیاست باید جستجو شود. اما این مناقشه، ظهوری دینی هم دارد. به نظر می رسد پاره ای از افراط گرایی به دلیل آنکه در عرصه سیاست نتوانسته اند پاسخ مناسبی برای اینگونه مناقشات بیابند به رفتارهای خشن دینی دست برده اند. به همین دلیل به نظر می رسد که بهتر است، اقدام

آسانی در رفع مناقشات را رهبران سیاسی انجام دهند تا رهبران دینی، فزون بر سخنرانی های معمول (که شامل سخنرانی های آقایان دکتر پازوکی، دکتر اسلامی، دکتر داویدیان و خانم موسوی نژاد بود) دیدار از برخی از پروژه های میان دینی هم از جمله برنامه های این همایش بود. شرکت کنندگان در این همایش سه جانبه، متنی را به عنوان بیانیه محل بحث قرار دادند که البته برای تصویب، نیازمند مطالعه بیشتر بود و تصویب آن به آینده موکول شد. بحث بر روی محورهای جلسات آتی و نیز محل این اجلاس، از دیگر موضوعات این همایش بود که طی رای گیری به عمل آمده مقرر شد اجلاس آتی در بیروت برگزار شده و سمینار "آزادی مذهبی و نقش اقلیت و اکثریت دینی" در لبنان برگزار شود. ضمناً جلسه سالانه جوانان سه گروه شرکت کننده در محل آکادمی Ghodtke آلمان برگزار خواهد شد.

اسانی در رفع مناقشات را رهبران سیاسی انجام دهند تا رهبران دینی،

فزون بر سخنرانی های معمول (که شامل سخنرانی های آقایان دکتر پازوکی، دکتر اسلامی، دکتر داویدیان و خانم موسوی نژاد بود) دیدار از برخی از پروژه های میان دینی هم از جمله برنامه های این همایش بود. شرکت کنندگان در این همایش سه جانبه، متنی را به عنوان بیانیه محل بحث قرار دادند که البته برای تصویب، نیازمند مطالعه بیشتر بود و تصویب آن به آینده موکول شد. بحث بر روی محورهای جلسات آتی و نیز محل این اجلاس، از دیگر موضوعات این همایش بود که طی رای گیری به عمل آمده مقرر شد اجلاس آتی در بیروت برگزار شده و سمینار "آزادی مذهبی و نقش اقلیت و اکثریت دینی" در لبنان برگزار شود. ضمناً جلسه سالانه جوانان سه گروه شرکت کننده در محل آکادمی Ghodtke آلمان برگزار خواهد شد.